

Hur ekonomisk är människan?

Sveriges finansminister **Anders Borg** besökte Finland härom veckan. Han gav sin syn på varför Sverige klarat sig så bra i finanskrisen. Han trodde inte att det berodde på att Sverige hade behållit sin egen valuta. "Växelkursen betonas alltför mycket i den ekonomiska diskussionen. Visst inverkar den på kort sikt, men om Sandvik gör världens bästa skärverktyg så går de åt även om kronan stärks tio-tjugo-trettio öre mot euron, samma med Scantias timmerbilar. Konkurrenskraften hos de här företagen bygger på att de gör nya innovationer (sic) och utvecklar sina produkter, håller nere sina kostnader och har relationer på arbetsmarknaden som gör att folk jobbar och inte strejkar." (Citerat i *Hufvudstadsbladet* 26.1.11)

Borg mötte den finländska finansmannen **Björn Wahlroos** – blivande ordförande för Nordea – i en debatt. Det var intressant att lägga märke till hur deras samhällssyn skiljer sig från varandra, trots att båda är utpräglade förespråkare för marknadsekonomi. Wahlroos hävdade att vi "lever i en 'ny värld' där kapitalet rör sig fullständigt fritt och man kan hyra arbetskraft från hela världen. Därför kommer det i högskatteländer att bli allt hårdare konkurrens om skattebetalarna, arbetsmarknaden och varumarknaden."

Wahlroos frammanar här bilden av den nakna homo oeconomicus, som utan att påverkas av konkreta livsförhållanden strävar efter att maxi-

mera sin ekonomiska vinning. I Borgs värld spelar däremot mänskliga faktorer som kreativitet, yrkesstolthet och traditionerna på arbetsmarknaden en viktig roll.

Vilkendera föreställningen är riktig? Det är kanske ett misstag att tänka sig att vi här står inför två konkurrerande hypoteser om mänskligt beteende som slutgiltigt skulle kunna bekräftas eller vederläggas. Samhällsskeendena är produkten av en mångfald motiv, ja, varje mänsklig handling är uttryck för oräkneliga hänsyn på olika plan som inverkar på vilka handlingsalternativ vi tar i beaktande, hur vi ser de möjligheter vi har framför oss.

Både de faktorer Borg nämner och de som Wahlroos framhåller spelar givetvis en roll.

För egen del är jag mera benägen att hålla med Borg. Men hur vi gestaltar helheten är oupplösligt förbundet med våra värderingar – huruvida det är samhällssynen eller värderingarna som är mera grundläggande är en hönan- eller-ägget-fråga. Vår förmåga att frigöra oss från vår egen samhällssyn är begränsad. Det är en förenkling att tro att politiska motsättningar har sin grund i värderingar vi bara har valt att omfatta.

(Den här motsättningen för tanken till hur förklaringarna av motståndet mot slaveriet i USA har varierat genom tiderna. Ibland har man förklarat abolitionismen som en religiöst eller moraliskt inspirerad rörelse, ibland har den förklarats med ekonomisk beräkning.)

Wahlroos tillägger sedan att han tror på en ändlös ekonomisk tillväxt och på att marknadsekonomi ersätter naturresurserna: "När priset på dem går upp skapar vi fler alternativa teknologier." I det skedet börjar hans ord förefalla som en trosbekännelse snarare än en samhällstolkning.

Här kan man invända att det här i varje fall visar att också Wahlroos tror på kreativiteten. Men här finns en viktig skillnad: man kan å ena sidan tänka sig att innovationsförmågan inte uppstår av sig själv utan kräver ett gynnsamt kulturklimat – som Borg förefaller anse – eller å andra sidan – som Wahlroos tydligen menar – att man kan bortse från behovet av att befördra kreativiteten eftersom den automatiskt uppstår när marknaden har behov av den. ■